

Младен З. Ђуричић*
Гимназија „Жарко Зрењанин”
Врбас

УДК 821.163.41.09 Костић Л.
DOI 10.7251/NS1601098DJ
Прегледни рад

ВУКОВ РЈЕЧНИК КАО „ВРЕДНОСНА ПАРАДИГМА” У КЊИЗИ О ЗМАЈУ ЛАЗЕ КОСТИЋА

Апстракт: У раду се покушава дефинисати Костићев однос према народној књижевности, тако што се у фокус интересовања ставља „Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима” (1818, 1852) Вука Стефановића Караџића, који у одређеном делу критичко-есејистичког опуса Лазе Костића фигурира као “вредносни параметар”. На примеру једне од најзначајнијих Костићевих књига – „О Јовану Јовановићу Змају (Змајови), његову певању, мишљењу и писању, и његову добу” (1902), показује се у којој мери је Вуков „Рјечник” утицао на Лазу Костића, и колико му је помогао приликом вредновања песничког рада Јована Јовановића Змаја. Оцењујући песничтво свог „старог пријатеља” Костић се неретко позива на „Рјечник”, и тако коначно успоставља тезу да је ова истакнута књига најрелевантнији приручник за оцену Змајовиног песничког језика.

Кључне речи: народна књижевност, поезија, језик, речник, критика.

У стваралачкој радионици сваког писца постоје књиге које су оставиле дубок траг у његовом стваралаштву, па се често дешава да оне, с пуним правом, заузму и почасно место у регистру пишчевих узора. Лаза Костић познат је по томе да није имао велику библиотеку и да је „прочитане књиге до којих није много држао бацао, понекад и ‘у кошар под шупу’” (Вуксановић, 1987, стр. 231), али се исто тако поуздано зна да је вредне књиге пажљиво чувао, и да се на сваки начин трудио да их „сакупи” у што већем броју примерака. Тако је, у једном стваралачком тренутку, на његовом радном столу апсолутни примат преузела књига за коју Миро Вуксановић каже да је темељник новијој српској књижевности (в. Вуксановић, 2012, стр. 7), и да није само лексикографско, већ и значајно књижевно дело. У питању је *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*⁶⁰ Вука Стефановића Караџића, на који се Лаза Костић често позивао, и то не само у прве четири деценије литерарног рада током којих је (посредно и непосредно) изучавао српску народну књижевност, већ и у значајном делу његовог преосталог критичко-есејистичког опуса, чија се „завршна фаза”

* mladendjuricic.info@gmail.com

⁶⁰ У даљем тексту *Рјечник*.

препознаје у *Књизи о Змају*⁶¹ – чувеном „трактату о поезији” у којем су потоњи критичари препознали зачетке модерне српске критике.

Ако је веровати сведочанствима Костићевих блиских пријатеља и сарадника, Вуков *Рјечник* решавао је безмало сваку његову дебату (в. Симоновић, 1913, стр. 32), па зато и не чуди што је врло брзо постао „вредносна парадигма” и у његовом критичком систему. У прилог томе говори и податак да је Лаза Костић марљиво чувао личне примерке *Рјечника* (имао је два примерка у својој библиотеци⁶²), и да је баш помоћу њих успешно пропитивао многобројне литерарне текстове својих савременика. Он је Вукову књигу особито ценио, али је на маргинама личних примерака, сваки пут када би у слојевитој грађи „набасо” на неку грешку или на ситан недостатак, бележио занимљиве филолошке коментаре, које је касније редиговао и под насловом *Допуна Вуковог Рјечника* објавио његов лични лекар и сомборски пријатељ – Радивој Симоновић. У предговору „допунама”, које садрже 1.912 нових речи (в. Вуксановић, 1987, стр. 233), о самим белешкама Симоновић каже следеће:

„Опште је познато било да је Лаза врло често превртао Вуков речник и да је необично добро знао садржину његову. То је он показао и кад је написао своју књигу о Змају, а то су знали и сви који су с њиме у разговору претресали српски језик.

После смрти Лазине, ја сам између свију књига прво тражио Вуков речник, не бил га спасао да се како год не изгуби. *Нашао сам два издања, старије штампано у Бечу 1852, и најновије штампано у Београду 1898.*⁶³

---

⁶¹ Књига је настала према Костићевом говору од 24. новембра 1899. године, одржаном у свечаној дворани Матице српске (поводом обележавања педесете годишњице Змајевог књижевног рада), а штампана је три године касније у Сомбору, о трошку аутора, под насловом *О Јовану Јовановићу Змају (Змајови), његову певању, мишљењу и писању, и његову добу*. Више о историји саме књиге говори издвојено поглавље „Кратка историја спорне књиге”, у тексту *Спорна књига Ђорђија Вуковића* (в. Вуковић 1982, стр. 89–94), али и безмало сваки други текст који је до данас о њој написан. Због тога ће, уколико то буде неопходно, на историју књиге упућивати релевантан библиографски избор: Протић, 1972; Живковић, 1989; Туцић, 1991; Рошуљ, 1991; и др.

⁶² Потврда за то налази се, осим у писаним сведочанствима Радивоја Симоновића, и у *Књизи о Змају*, где сам аутор у неколико наврата јасно наглашава да „гледа” у друго и „треће (државно) издање, исправљено и умножено” (в. Костић, 1989, стр. 67; 247; 280).

⁶³ У *Књизи о Змају* остављено је сведочанство о томе како је, када су својевремено филолози Пера П. Ђорђевић и Љубомир Стојановић започели „исправљачки рад” на овом издању Вуковог *Рјечника*, Лаза Костић једном од њих

Прегледајући уверио сам се да у оба има много бележака од Лазине руке, те сам наурио да их мало проучим и задржао сам до сада обе књиге код себе⁶⁴” (Симоновић, 1913, стр 1. Курзив М. Ђ.).

Капитално дело Вука Стефановића Караџића послужило је Костићу као „канон” и приликом вредновања Змајевог песништва за које није тешко утврдити да је вишеструко прожето традиционалном и усменом културом.⁶⁵ Оно што нарочито смета Лази Костићу код песника кога је Бог створио „да буде славуј, а он силом навалио да буде змај” (Костић 1989: 49), јесте изразито *непоштовање језика* и његови стални покушаји да преправља речи које су потекле из народа. „Да би се језик могао преправљати, сматрао је Костић, да би могле да се стварају нове кованице, и из кованица изводе друге, да би могао да се речима даје други смисао, све је то тражило веће знање него што га је имао Змај. *Требало је знати онај обичан, свакодневни језик, језик којим се говори у граду и на селу, који се среће у новинама и популарним књигама за народ, који се налази у Вуковом речнику и у речницима после Вуковог.* Тек када се тај језик зна, могу се правити језичке иновације, па да оне имају некакав смисао и сврху” (Протић, 1972, стр. 138–139. Курзив М. Ђ.). Код Змаја су, међутим, према Костићевом суду, у једном стваралачком тренутку потпуни примат над *рајеницама* преузеле *змајенице*.⁶⁶

напоменуо да би требали „узети у друштво и једног песника или барем доброг стихотворца” (Костић, 1989, стр. 473). Сујетни филолози га нису послушали и зато је – према његовом мишљењу – тај „исправљачки посао” обављен са извесним недостацима. Четири године касније, неке од њихових „погрешака” Костић ће издвојити и пописати баш у *Књизи о Змају* (в. Костић, 1989, стр. 247). Напомена М.Ђ.

⁶⁴ Четрдесет година касније, након смрти Радивоја Симоновића, драгоцен примерци речника одлазе у руке још једног озбиљног проучаваоца Костићевог књижевног дела – Младена Лесковца. Као самостална књига, „допуне” су објављене у Београду, тек неколико година пред обележавање стогодишњице Костићеве смрти (в. Костић, 2007). Напомена М.Ђ.

⁶⁵ О томе види: Грујић, 2010; Пешикан-Љуштановић, 2012, стр. 216.

⁶⁶ Разлику између језичких кованица које означава терминима „рајеница” и „змајеница”, Лаза Костић објашњава на следећи начин: „Ти велиш да српски језик није *земаљски*, него *рајски*. И у твојим устима, особито у твоје млађе дане, имао је српски језик своје рајске часове. И у *Снохватицама* извио си из тог језика некоје прекрасне приновице. Ја ћу сваку таку твоју кованицу споменути и, према твом ‘рајском језику’, назваћу је *рајеницом*. Ал’ сам наилазио и на сасвим друкчије кованице што их ниси сковао од *рајског*, већ од оног твог *змајског* језика: То ће бити *змајенице*” (Костић, 1989, стр. 374. Подвукао Л. К.). Након исцрпне анализе једних и

Објашњавајући како је дошло до тога, Костић истиче да му изричито смета то што поједини српски књижевници и новинари не загледају у *Рјечник*, и наглашава да је крајње време да та „срамотна аљкавост” престане (в. Костић, 1989, стр. 455). Небрига о матерњем језику се – како сам каже – поприлично усталила код наших књижевника, и зато би „прелиставање” *Рјечника* требало да им постане свакодневна пракса. Колико је тај посао драгоцен, он најбоље види из личног примера, али додаје да му је отужно када је (као критичар) приморан да тражи „длаку у јајету” тако што ће издвајати *језичке погрешке* свог старог пријатеља. Тај немили посао, међутим, оправдава чињеницом да је „народни миљеник” био (барем по питању језичке културе) врло немаран:

„Што Змајову мрзи загледати мало почешће у ту књигу, то је његов стари обичај, он се све ређе сећа да се човек учи док је жив и да би му много боље било учити ‘српски језик’, него писати дангубне стихове у његову славу. Ал’ што се досад не нађе ниједан професор српског језика или други који човек од струке да га поучи, да му прстом покаже најкрупније погрешке, него је то спало на мене, његова млађега друга, да му забадам нос у Вуков *Рјечник*, то заиста није моја срамота” (Костић, 1989, стр. 472).

Премда је због својих навода често упадао у замке филолошке критике (в. Живковић, 1989, стр. 21) и неретко остављао утисак крајње контрадикторног критичара, у *Књизи о Змају* Костић је у неколико наврата истицао да не треба одступати од појединих језичких норми (што је, с друге стране, и сам чинио док је писао поезију), јер би то значило да аутор књижевног дела „назадуге”. Када му, коначно, „фиктивни саговорник”⁶⁷ замери како ће преписати целокупан *Рјечник*, ако настави да на тај начин анализира сваку песникову реч (и *рајеницу* и *змајеницу*), он одговара да му то није намера, али већ у наредној реченици наставља да утврђује пређашњу тезу како је управо Вукова књига најрелевантнији приручник за оцену Змајовиног језика. У ретким случајевима (када „одгонетку” за језичке недоумице не проналази у *Рјечнику*), он консултује и приручник *Турске и*

других, он закључује да ће змајенице нестати, а рајенице остати чиста добит за наш књижевни језик (в. Костић, 1989, стр. 486).

⁶⁷ Идентитет Костићевог сабеседника којим су се бавили многи критичари, у великој мери појашњава реченица у којој му се он директно обраћа речима: „Нећу ваздан да вас питам и запиткујем, хоћете ли да вам причам како је то било. То је беспослено [можда боље: *беспотребно*] питање кад знам да хоћете, а и ако нећете, морате хтети, јер сте ви ево у моме перу, а оно је у мојој власти, те ћу одмах причати...” (Костић, 1989, стр. 65).

друге источанске речи у нашем језику: грађа за велики српски речник,⁶⁸ чији је аутор Змајев „негдашњи пријатељ“ – Ђорђе Поповић (в. Костић, 1989, стр. 244).

Змајева изразита склоност ка турским речима, омогућила је Лази Костићу да, у поглављу које је посветио *Снохватицама*, отвори нову полемику у којој ће се до краја искристалисати његов однос не само према народном језику, него и према књижевности која је „потекла из народа”. Наиме, он примећује да у *Снохватицама* (које су, у великој мери, настале „подражавањем” српских народних песама) избија велика мржња према турском племену, мржња толико жестока да сасвим опонира осећању у српским народним песмама.⁶⁹ На томе он изричито замера Јовану Јовановићу Змају, и подсећајући на велику дистинкцију између *народних певача* и *књижевних песника*, напомиње како се не слаже са исказом да „књижевни песник треба да изводи из народне душе оно што је лепше, а не оно што слаби народни отпор према крвнику” (Костић, 1989, стр. 478). Напротив, он је уверен у то да Змајовина дужност није да „подучава” српски народ и своје читаоце како да „презру и омрзну” *турско племе* и *мухамедовску веру* (в. Костић, 1989, стр. 478–479).

Нелогично је – додаје Костић – и то што се књижевни песник који презире *турско племе*, „уљубио“ у *турски језик* који је – према његовим речима – сиромашан, незграпан, ружан, и „нема готово никакве књижевности“ (Костић, 1989, стр. 479). Уопште је чудно како неко „може кога мрзити, било човека, било више њих ил’ читав народ, а заљубити се само у њихов крештав глас, у њихов немили занос, па се непрестано трудити да говори, да се ачи као они, да заноси на њихово, а њих саме непрестано мрзи и грди, то сам заиста први пут опазио у Змајеве. Он мрзи Турке, а њихов језик – само што се није потурчио” (Костић, 1989, стр. 479–480). Но, није највећи проблем што се „народни слављеник” свим силама трудио да подражава народну поезију прихватајући силне турске речи из њених стихова, већ је проблем што се он „упиње из петних жила да такове троске што више накупи откуд било, збрда-здола, с коца с конопца, те да њоме ‘накити’ своје *Снохватице*” (Костић, 1989, стр. 480). Као најрелевантнији пример за то истакнута је песма *Марко и ђенђивиши дервиши*, која броји немали број турских речи чије значење Костић није успео да пронађе ни у једном приручнику до

⁶⁸ в. Поповић, 1884.

⁶⁹ Као најбољи пример за то, он наводи једног од најистакнутијих епских јунака – Марка Краљевића, и додаје: „Да је у њега иоле мржње према *племену турском*, или бар према *вери турској*, он се никад не би побратио са *Алил-агом*” (Костић, 1989, стр. 478. Подвукао Ј. К.).

ког је могао доћи. Стога, он закључује да су *Снохватице* препуне „турских речи којих нема [ни] у народним песмама, ни у Вукову *Рјечнику*” (Костић, 1989, стр. 481).

У прилог свом становишту Костић наводи податак да су поједине турске речи залутале у Змајовину поезију чак и у реално немогућим ситуацијама, али и да такве непримерене турцизме затичемо и у народном песништву, у опису преткосовских догађаја, или, чак, што је још непримереније, оне долазе „из уста” старих српских владара. Тако, на пример, једну *варварску реч* чујемо из уста цара Душана, у песми о његовој женидби: „Него скини бугар-кабаницу, / Бог убио онога *терзију*, / Који ти је толику срезао!” (нав. према: Костић, 1989, стр. 482. Подвукао Л. К.). Слични примери постоје и у другим песмама, али је Лази Костићу довољан и само један да установи како „то може, ако не сасвим оправдати, али бар учинити разумљивим само неписменост народних певача, одраслих у незнању ‘времена и љета’. Ал’ у писменог песника, у песника књижевника...” (Костић, 1989, стр. 482) за такве „испаде” очигледно нема доброг оправдања.⁷⁰

⁷⁰ Исти је случај и са *променом значења* појединих турских речи, па у вези са тим Костић констатује да „народна песма неће никад мењати смисла турској или другој ‘источанској’ речи” (Костић 1989: 445), и пита се да ли може „да се допусти писменом човеку, песнику књижевнику, [оно] чега се чува неписмени народ? А најмање се то може опростити Змајови, Змајови Снохватичару, који је у ту малу песмарицу натрпао толико турских речи колико нема у свима народним песмама” (Костић, 1989, стр. 446).

Међутим, овде се, још једном, потврђује ранија констатација да је Лаза Костић често био контрадикторан у својој критици. Те контрадикције истиче део приказа његове *Књиге о Змају*, који се појавио у јануарској свесци часописа „Бранково коло” из 1903. године. Аутор приказа је Јован Живановић – представник филолошке школе у српској критици, на којег се и сам Костић у више наврата позивао у својој студији (док је критиковао Змајеву поезију). Овај сегмент Живановићевог текста написан је „у облику дијалога, што је требало да подсети на дијалoшкy форму коју је и Лаза Костић користио у својој *Књизи о Змају*. Поента је у томе да ‘Змај чита Лазе Костића књигу о Змају’ и ‘дијели с њиме мегдан’. Међутим, Живановић пушта свог ‘Змаја’ да проналази углавном она места на којима је Лаза Костић граматички погрешно. На тај начин овај Живановићев ‘Змај’ доказује да Лаза Костић не зна основна значења неких речи (‘милобрука’, ‘милодух’) тако да и Лаза Костић – у Живановићевом приказу – често мора да призна: ‘Сад си ме, Змале, сатерао у тикву. Видим да можемо сви гријешити’; или ‘– Сад видим, Змале, да сам погријешило што сам дирао у твој језик, јер су ове погрешке моје веће куд и камо од твојих’ [...] На тај начин Живановићев ‘Змај’ немилосрдно ‘боде’ Лазино ‘нашироко развезено разглаголствије’ и ‘враћа’ га у гимназију да се дошколује...“ (Рошуљ, 1991, стр. 341. Подвукао М. Ђ.). На самом крају, Лаза Костић из дијалога са Змајем излази „поучен”,

Поред непримерене употребе турцизама, Костић замера Змају и то што је његова љубав према турцизмима у српском језику била толико велика и слепа, да је он глорификовао у свом песништву чак и „језичке наказе” које настају „прикивањем турског облика уз српску основу” (в. Костић, 1989, стр. 483). Као извориште таквих речи (безобразлук, пасјалук, проводација, пркожција) које – како сам каже – оличавају једну неприличну и веома ружну језичку навику, он означава *српску народну поезију и обичан говор*, али Јовану Јовановићу Змају приписује кривицу што се у такве речи „заљубио” и што је сматрао „да их треба умножити, не само да их је више на броју него да им се и примена прошири” (Костић, 1989, стр. 483). Али, судећи по томе што је углавном истицао лоше примере Змајеве „туркоманије”, и што се у његовој оцени примећује изразито неразумевање за уплив турских речи и облика у српски језик, не би се могло рећи да је Костићев однос према „туђинкама” остао непромењен након четири деценије активног књижевног рада. Напротив, поједини искази из *Књиге о Змају* не сведоче у корист примене начела које је поставио у младости: „Стара вековита јабука Дријаде народног песништва мора се калемити; што странији каламци, само ако су племенити, тим боље” (Костић, 1991, стр. 28). Отуда потиче и закључак да се у једном делу свог критичко-есејистичког опуса Костић није дословно придржавао властитог „правила” о преузимању „туђинки”.

У својој претераној тежњи за чистотом говора, Лаза Костић се – иако можда не делује тако – понекад није до краја усаглашавао ни са ставовима Вука Стефановића Караџића, о чему сведочи неколико дигресивних коментара које је, поводом „погрешака” у *Рјечнику*, исписао на страницама *Књиге о Змају*, али и чињеница да њихов однос према турском језику није био сагласан. У прилог томе говори неколико реченица из предговора *Рјечнику*,⁷¹ али и констатација једног од најистакнутијих српских филолога –

и даје своју „завршну реч” у којој се сликовито приказује колико су „уски” били његови „видици” приликом оцене Змајевог песништва: „– **Видим сад да човјек треба још нешто да зна осим Вукова рјечника**” (нав. према: Рошуљ, 1991, стр. 342. Нагласио М. Ђ.).

⁷¹ „Турске ријечи (које сам отприлике знао да су јамачно Турске) назначио сам звјездицом (*), и ће ми је одма могло пасти на ум, замјењивао сам и Српским ријечма. Највише од ови Турскије ријечи могу се без сваке муке ишћерати из нашег језика, зашто имамо Српске мјесто њи; а ћекоје се може бити ни у години дана не спомињу: али сам и ја опет писао, зашто сам чуо ће се у народу говоре, или пјевају; а има неколико и такови ријечи Турски, које ћемо морати задржати и посвојити [...] Али зато опет никакав паметан човек не може рећи, да је Српски језик опогањен туђим ријечма, и да се зато не може језиком назвати. Данас нема на овоме свијету

Павла Ивића, која се односи на Вуков став према турцизмима у српском језику:

„Вук није био строг ни према позајмљеним речима из других извора, и чак је доказивао неопходност да се задрже извесни турцизми. Њему је био стран пуризам, та болест слабачких, угрожених и уплашених за егзистенцију. У време када су ‘Турчин’ и ‘душманин’ били такорећи синоними, кад је вековни тлачитељ претио да поново отме и ону тешко извојевану мрвицу српске независности, Вуков став према турским речима био је слободан од мржње и од комплекса мање вредности. Тако је велики реалиста Вук отворио пут богаћењу нашег књижевног језика из обају могућих извора, преузимањем из других језика и, у ограниченој мери, стварањем неологизама по обрасцима већ присутним у језику. Ово је било преко потребно јер је у епохама које су следиле брзи развој нашег друштва доносио – и још увек доноси – у свакој деценији хиљаде нових појмова и с њима хиљаде нових речи“ (Ивић, 1969, стр. 24–25).

Лаза Костић је – угледајући се на Вука и учећи из његовог *Рјечника* – на примеру Јована Јовановића Змаја аподиктично исказао мишљење да грађење нових речи није за сваког ученог човека (в. Караџић, 1969, стр. XX), а нарочито не за онога ко не познаје добро народни језик. Тим поводом он се присећа чак и приказа Змајевих *Снохватица*, из пера Јована Живановића, у којем стоји да песник: „мора познавати свој народни језик, [и да мора бити (Доп. М.Ђ.)] кадар сам стварати ријечи. Али то стварање не смије се противити духу народном. Пјесник има права да ствара, да дотјерује језик, али то не смије бити против закона народног језика, него мора законима одговарати. Прави пјесник мора се покорити тијем законима, јер само тако може бити он прави носилац духа народног, који можемо видјети само (?) у језику народном” (Живановић. Наведено према, Костић 1989: 343). Иако је коначна оцена Јована Живановића била повољна по Змаја, тврдње које је он изрекао поводом „дотеривања језика” мање-више одговарају наводима које, на исту тему, у *Књизи о Змају* исписује Лаза Костић, сматрајући да народ ствара језик и да је најбољи језик онај који је створио народ. То би, истовремено, требало да значи да је и књижевност боља уколико је ближа народном језику (в. Протић, 1972, стр. 139), али не и да ће, по том принципу, књижевник преузимати баш сваку реч која долази из народа:

„Не, не може бити задатак српске књиге да трче за народним говором свакога краја. Не може бити смисао оног прописа Вуковог да књижевнику ваља да је све оно добро, непогрешно и свето, што чује из уста ‘народа’, па

ниједнога језика (ни старога ни новога), у коме нема туђи ријечи...” (Караџић, 1969, стр. XX).

ма гдје то било, не сумњајући се, не испитујући. Књижевник не смије бити ко нека домаћа животиња да све позоба што је пало са стола и што је бачено на буњиште. Но књижевник ваља да је као пчела те да бира цвијеће с кога ће понијети мед; па, ако нема таквога цвијећа тик до његовог уљишта, нека полети мало и подаље, по цијелој ливади, по цијелом народу“ (Костић, 1990, стр. 198–199).

Та „ливада“ на којој „расте“ и на којој се „сакупља“ културно наслеђе, за Костића је – као што се из досадашњих навода могло закључити – оличена у Вуковом *Рјечнику*, маестралној књизи „која се не може дочитати и која ће док је српског језика бити дописивана“ (Вуксановић, 2012, стр. 9). У њу је најистакнутији критичар Змајовин дописао близу две хиљаде нових одредница, и тако одужио свој дуг према нашем највећем језичком реформатору. Тај „практични део“ рада, потврђује и Костићеву теорију да је језик „жив организам ко и човјек, те има, ко и сваки други организам, свој развој и свој распад, своју прогресивну и своју ретроградну метаморфозу“ (Костић, 1990, стр. 198). Зато језик – према његовом мишљењу – треба допуњавати и „освежавати“ новим речима, али се, истовремено, треба трудити да међу тим речима превагу однесу „рајенице“, и да се језик у неким будућим редакцијама што више прочисти од лоших кованица.

Читајући песмарице Јована Јовановића Змаја, Лаза Костић проналази велики број речи које је стари песник несрећно сковао, а исто тако препознаје и немали број оних које су заведене у богат речнички фонд Вукове књиге, а које овај употребљава у погрешном значењу, искривљујући тако „народну основу“. Због тога он свом пријатељу не може да опрости лоше кованице, као што не може да му опрости ни слабу песму (в. Костић 1989: 329). Ипак, поштујући своје основно начело, Костић никада не заборавља ни да похвали Змајеве „рајенице“ и да нагласи оне тренутке у којима је *славуј* надјачао *змаја*. Анализирајући добре и лоше стране Змајевог језика, он је непрестано „превртао“ своје трошне примерке *Рјечника*, и у њима не само да је проналазио одговоре на многа питања, већ му се свака *нова реч* указивала као *нови доказ* који је могао да „утврди“ коначну пресуду. У том смислу, *Рјечник* је у критичко-есејистичком опусу Лазе Костића до самог краја фигурирао као пример за углед, као образац на који се учени књижевник мора угледати и по коме треба судити, те као драгоцену књижевно дело из ког су, током непуне четири деценије прегалачког рада, поникли многи „продукти“ у Костићевој књижевној радионици. Зато се, без икакве сумње, за *Рјечник* Вука Стефановића Караџића може изрећи тврдња да је био „вредносна парадигма“ у књижевним пословима Лазе Костића, и да ту књигу, током читавог његовог рада, ниједна друга није могла да замени, нити да надгласа.

Литература

Вуковић, Ђ. (1982). Спорна књига. У зборнику „Књижевно дело Лазе Костића”. Београд: Институт за књижевност и уметност, 89–124

Вуксановић, М. (1987). Лазе Костића Допуне Вуковом ‘Рјечнику’. *Домети – часопис за културу*, бр. 49–50, 231–234.

Вуксановић, М. (2012). Књига пред књигама. У књизи „Српски рјечник или Азбучни роман. Књижевни делови првог и другог издања (1818, 1852)”. Нови Сад: Издавачки центар Матице српске, 7–37.

Грујић, Т. (2010). *Змајево стваралаштво за децу и усменокњижевна традиција*. Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Живковић, Д. (1989). Лаза Костић о Јовану Јовановићу Змају. У књизи „О Јовану Јовановићу Змају (Змајови), његову певању, мишљењу и писању, и његову добу”. Нови Сад: Матица српска, 7–29.

Ивић, П. (1969). О Вуковом Рјечнику из 1818. Године. У књизи „Српски рјечник (1818)”. Београд: Просвета, 19–45.

Костић, Л. (1989). *О Јовану Јовановићу Змају (Змајови), његову певању, мишљењу и писању, и његову добу*. Нови Сад: Матица српска.

Костић, Л. (1990). Из науке о језику. У књизи „О књижевности и језику”. Нови Сад: Матица српска, 148–199.

Костић, Л. (1991). Одговор на „Мњење о Костићевој Беседи” од Глише Гершића и А. Хаџића. У књизи „О књижевности – Мемоари I”. Нови Сад: Матица српска, 26–31.

Костић, Л. (2007). *Допуна Вуковог Рјечника*. Београд: Чигоја штампа.

Пешикан-Љуштановић, Љ. (2012). Простор у „Ђулићима” и „Ђулићима увеоцима” Јована Јовановића Змаја. *Зборник за језике и књижевности Филозофског факултета у Новом Саду*, бр. II/2, 207–218.

Поповић. Ђ. (1884). *Турске и друге источанске речи у нашем језику: грађа за велики српски речник*. Београд: Српска краљевска државна штампарија.

Протић, П. (1972). Лаза Костић и његова књига о Змају. У књизи *Стваралац и политика*. Београд: Нолит, 130–146.

Решин Туџић, В. (1991). *Безмерно и сићушно кварење прославе*. У спомен на Лазу Костића о стопедесетогодишњици његова рођења. Посебне свеске Летописа Матице српске, бр. 8, стр. 28–35.

Рошуљ, Ж. (1991). *Рецепција беседе и „Књига о Змају” Лазе Костића у „Бранковом колу” (1899–1904)*. Књижевност, бр. ХСI/4–5, стр. 335–346.

Симоновић, Р. (1913). *Др Лаза Костић – Његов живот и рад*. Вуков речник (прештампано фототипско издање). Домети – часопис за културу, бр. 49–50, стр. 1–32.

Стефановић Карацић, В. (1969). *Предговор*. У књизи „Српски рјечник (1818)”. Београд: Просвета, стр. III–XX.

Стефановић Карацић, В. (2012). *Српски рјечник или Азбучни роман. Књижевни делови првог и другог издања (1818, 1852)*. Нови Сад: Издавачки центар Матице српске.

Mladen Đuričić

SERBIAN VOCABULARY OF VUK STEFANOVIĆ KARADŽIĆ AS A „VALUES PARADIGM” IN BOOK ABOUT ZMAJ BY LAZA KOSTIĆ

Summary

In this paper we are trying to define the attitude of Laza Kostić towards folk literature, by putting „Serbian Vocabulary” by Vuk Stefanović Karadžić, in the focus of interest. In one part of his critical-essayistic description, Laza Kostić represents „Serbian Vocabulary” as a value parameter. Taking a „Book about Zmaj” (1902) as an example, we can see to what extent this text affected him and how much it helped him in evaluation of the poetic work of Jovan Jovanović Zmaj. Evaluating the poetry of his “old friend”, Kostić often referred to the „Vocabulary” and had finally established the theory that this featured book was the most relevant guide for evaluating poetic language of Zmaj.

Key words: folk literature, poetry, language, vocabulary, critique